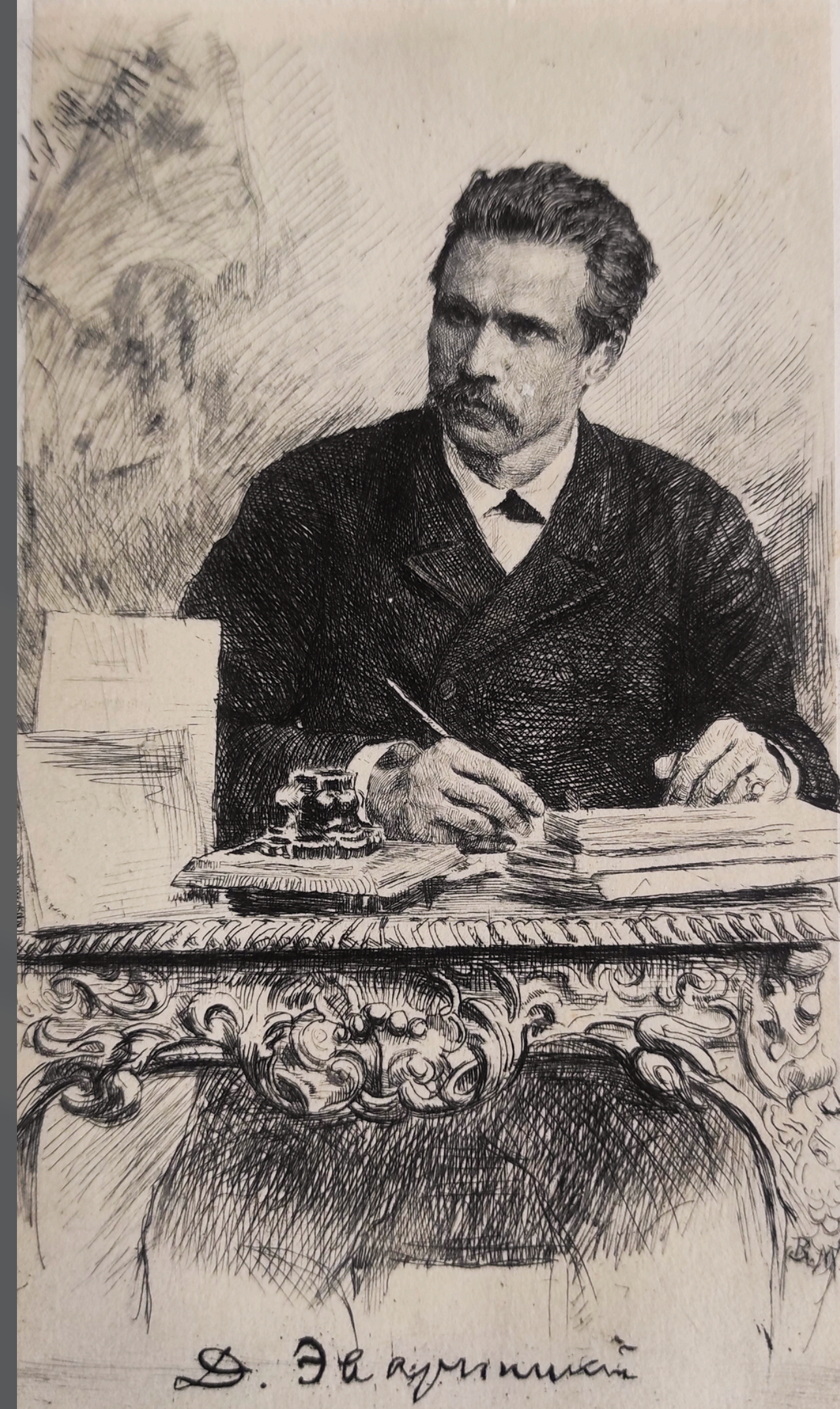
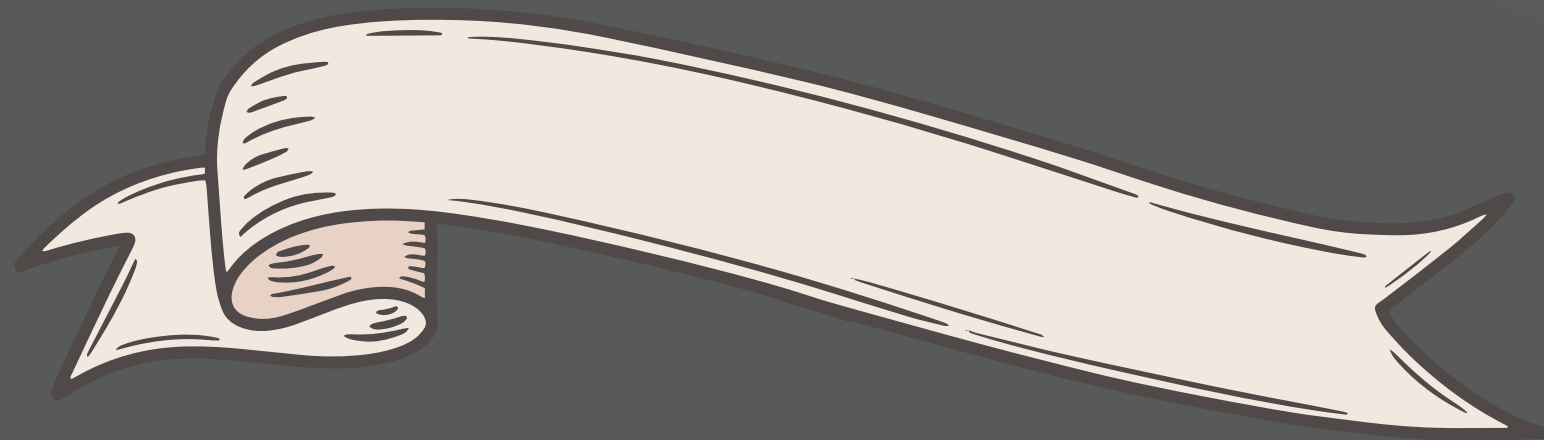

Яворницький Дмитро Іванович

(1855-1940)

Д. Яворницький

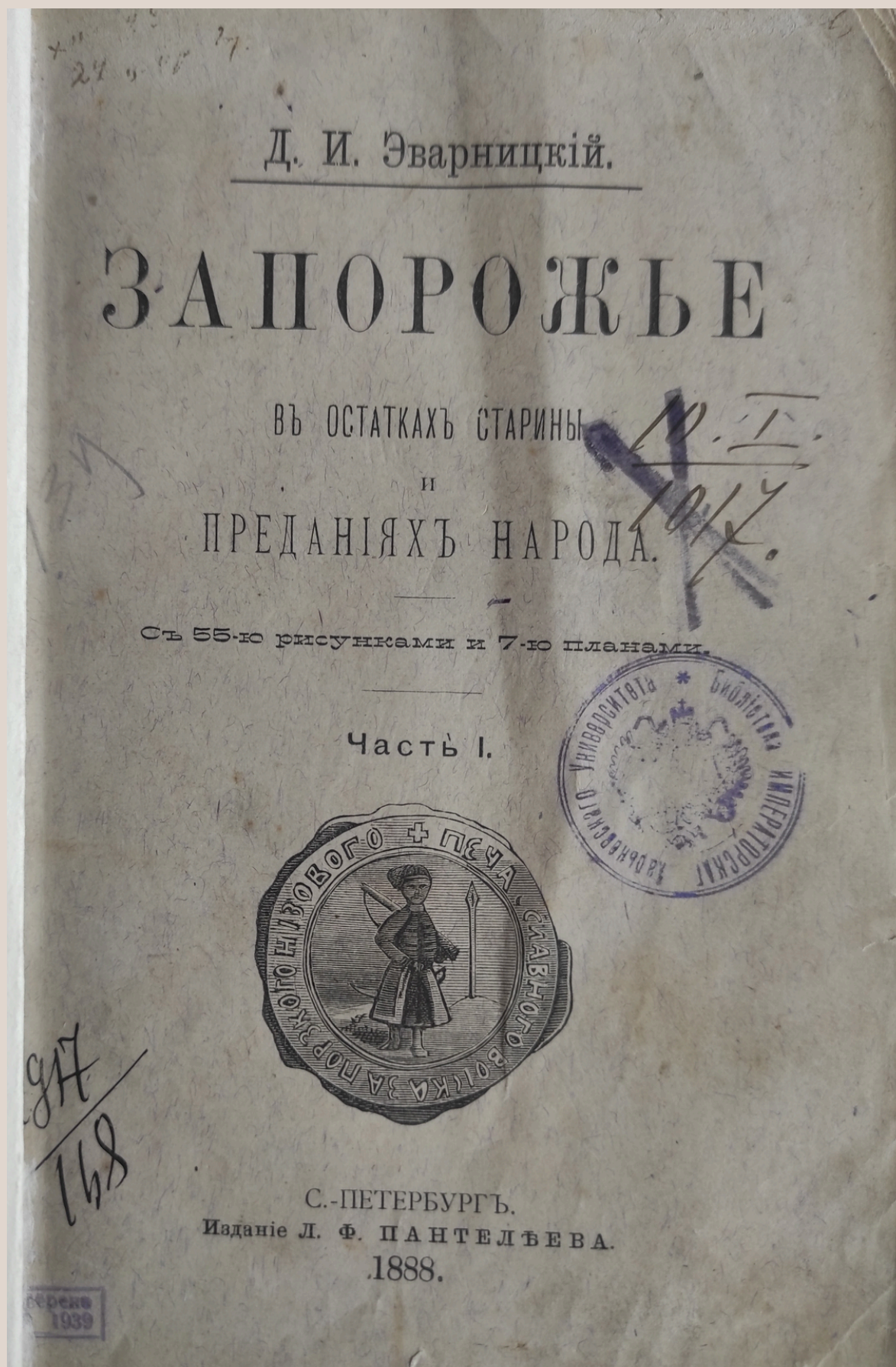
Дмитро Іванович Яворницький - постать, без якої неможливо уявити українську історіографію та культуру кінця ХІХ - початку ХХ століття.

Його життя - це шлях невтомного дослідника, який присвятив себе збереженню національної пам'яті. Народжений на Харківщині, Яворницький обрав серцем Придніпров'я і став провідним знавцем запорозького козацтва.

Він був істориком, археологом, етнографом, письменником, мовознавцем, популяризатором, і в кожній з цих ролей залишив по собі глибокий слід.

Його праці, зокрема «Історія запорозьких козаків» у трьох томах та «Запорожжя в пам'ятках старовини та переказах народу», стали науковими й культурними орієнтирами для цілого покоління дослідників.

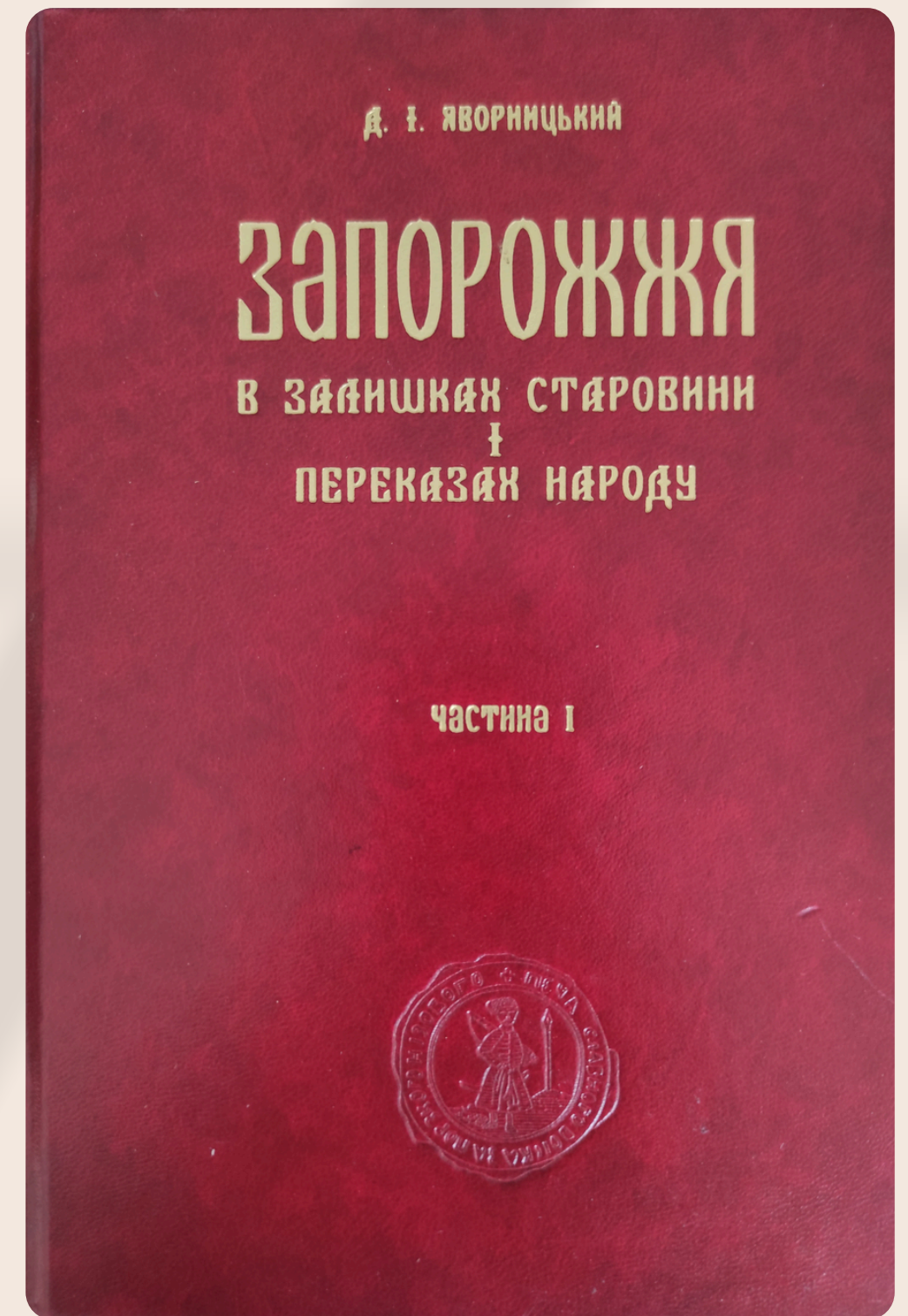
Ця виставка пропонує познайомитися з працями Дмитра Яворницького, які не тільки відображають глибину його знань, а й передають любов до України, її героїчного минулого та духовного багатства.

Д.И. Эварницкий. Запорожье в остатках старины и преданиях народа : [в 2 ч.] / Д. И. Эварницкий. - Санкт-Петербург : Изд. Л. Ф. Пантелеева, 1888. Ч. 1 . — 1888. — III, 294 с., [20] л. ил.

У 1888 році в Петербурзі вийшла друком монографія Дмитра Яворницького - двотомне видання "Запорожье в остатках старины и преданиях народа". Ця книга є своєрідним науково-етнографічним щоденником, у якому вчений постає як мандрівник, що досліджує території колишнього Запоріжжя. Видання насичене розповідями запорозьких старожилів про минуле козацької доби, а також містить докладні описи козацького одягу, озброєння, побутових речей і сакральних пам'яток. У бібліотеці зберігається I том видання.

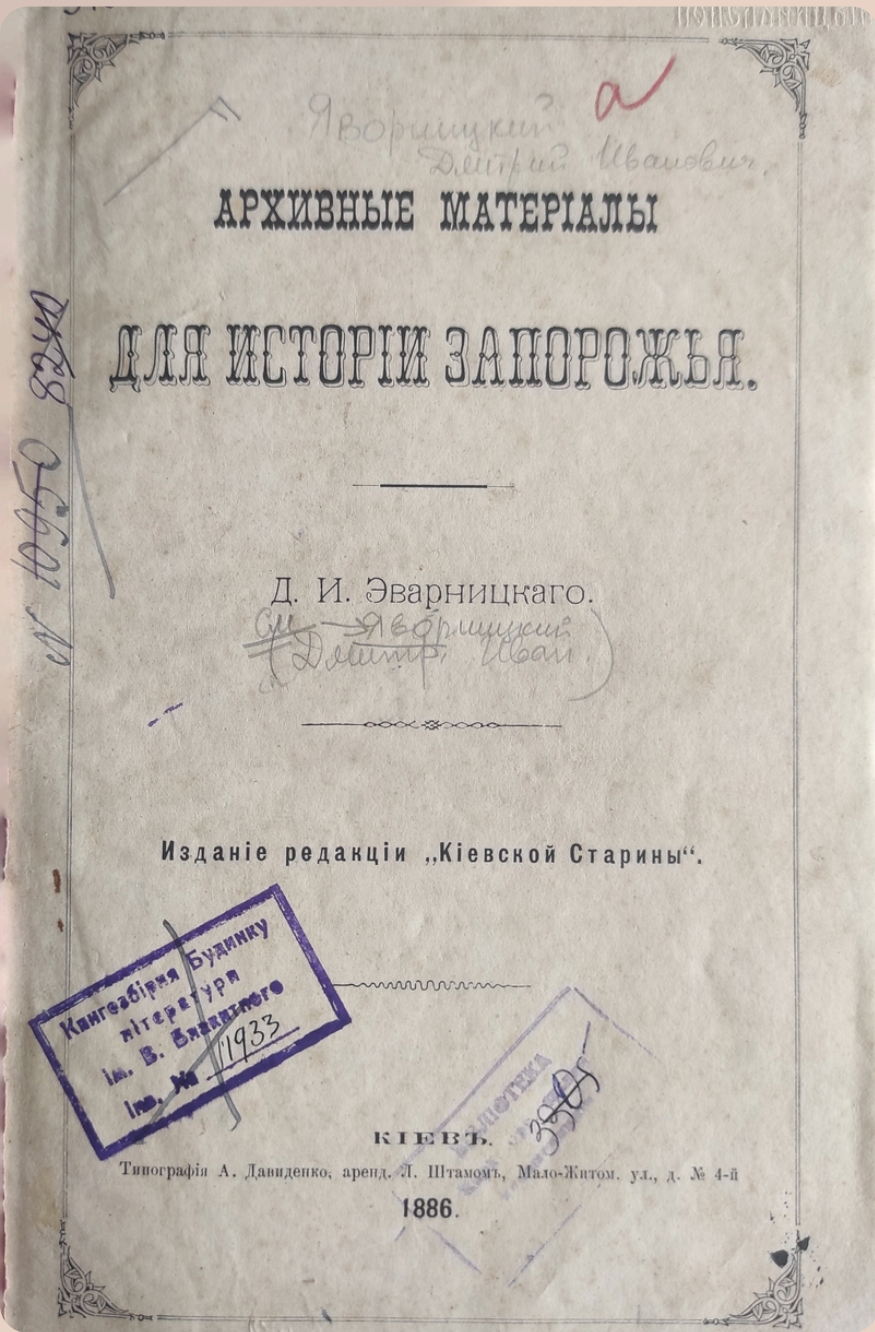
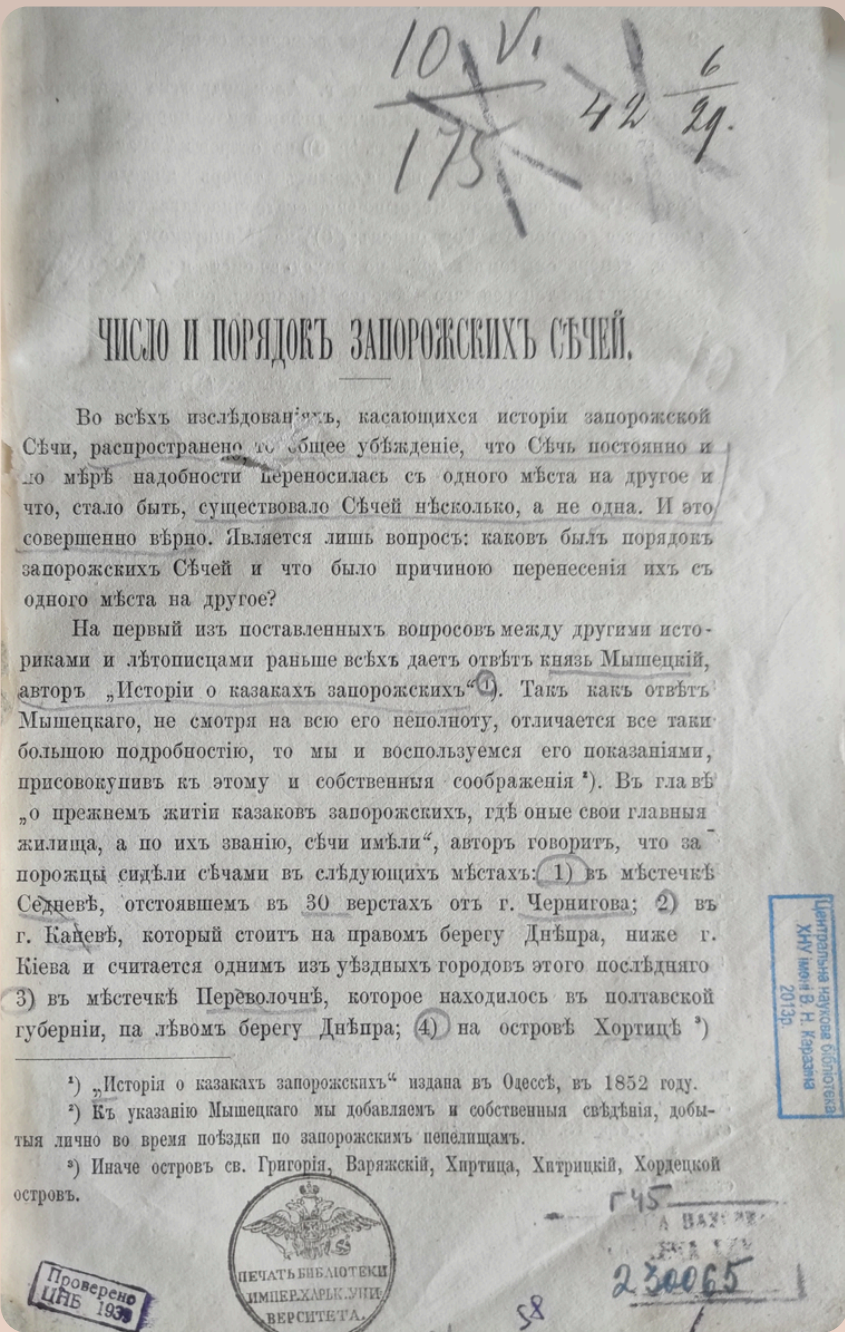
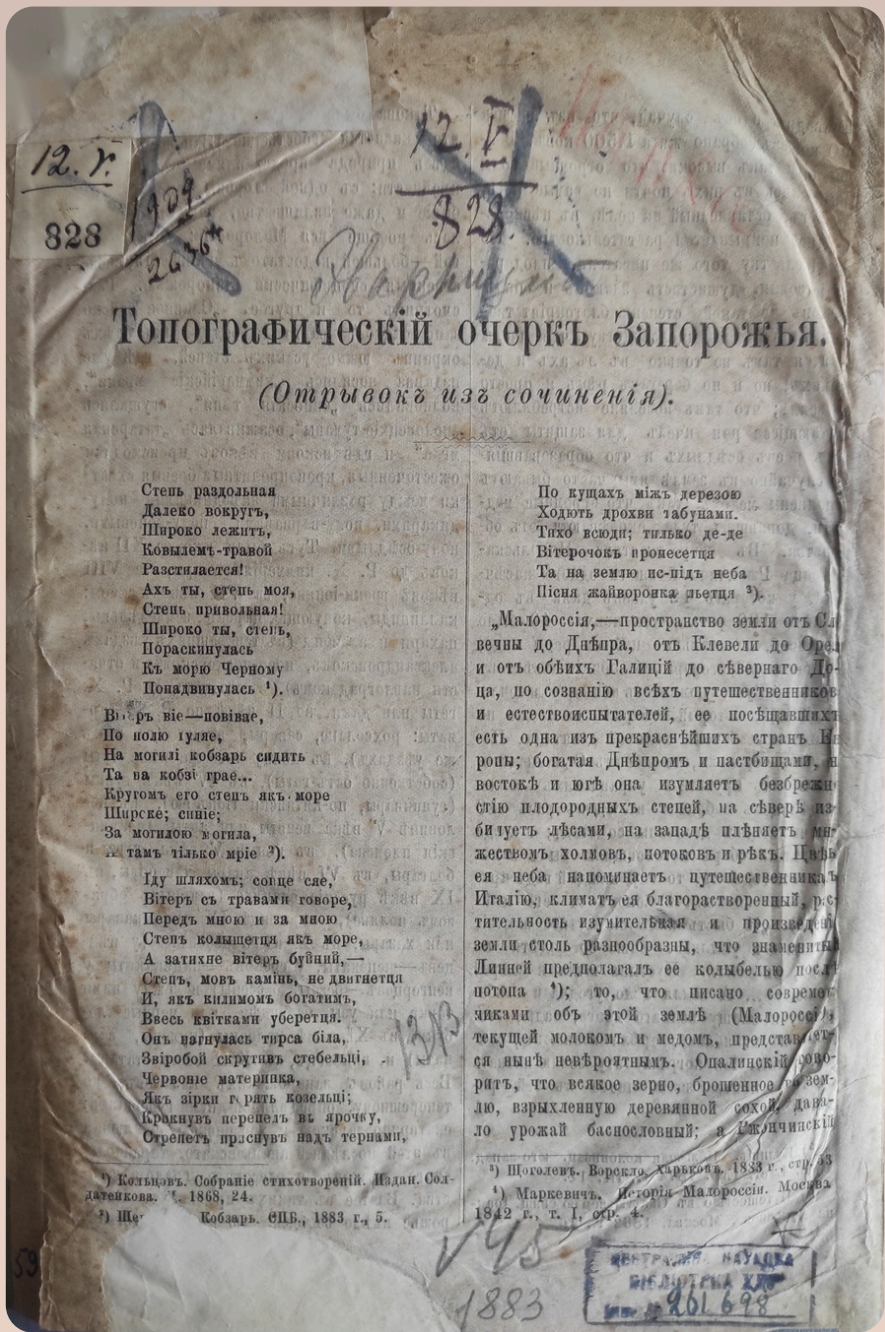
До 150-річчя від дня народження вченого було здійснення перевидання монографії.

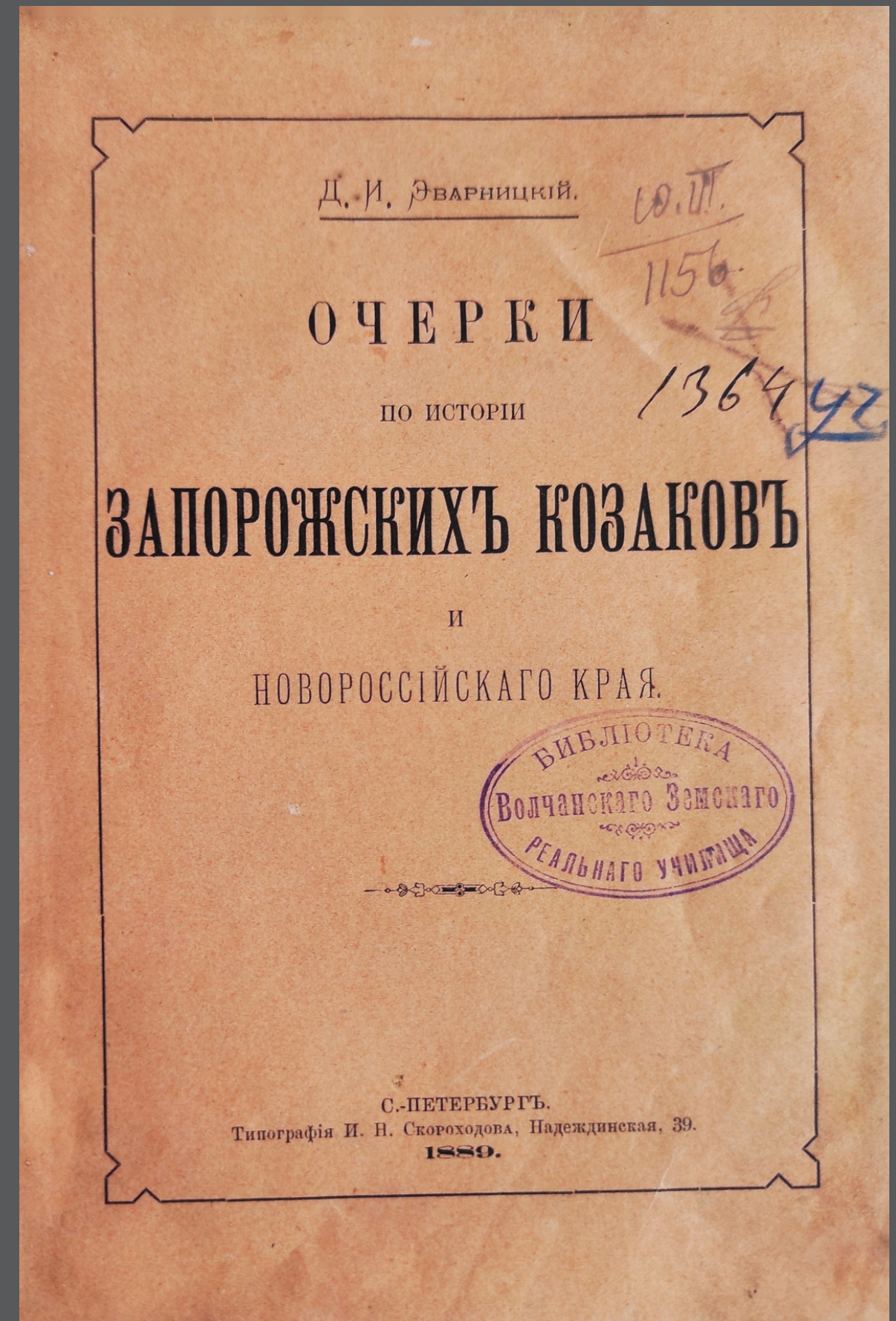
Запорожжя в залишках старовини і переказах народу / Дмитро Яворницький. — Ч. I, II. — Дніпропетровськ: "АРТ-ПРЕС", 2005. — 264+401 с., іл.

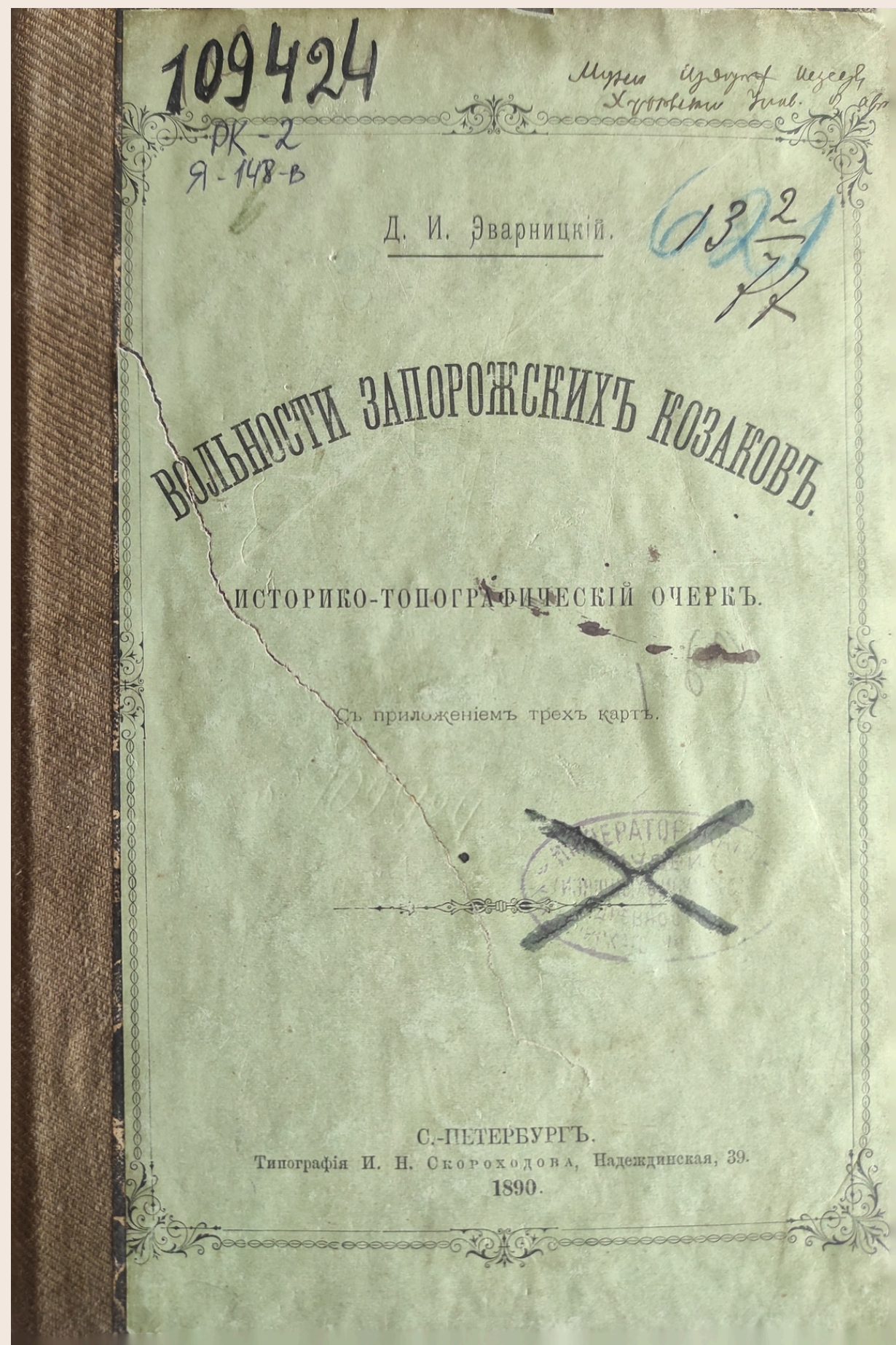
За період з 1885-1892 рр. вчений опублікував 63 роботи, в тому числі 7 книг. Представлені :

“Запорожье в остатках старины и преданиях народа” (1888), “Сборник документов для истории запорожских козаков” (1888), “Очерки по истории запорожских козаков и Новороссийского края” (1889), “Публичные лекции по археологии России” (1890), “Вольности запорожских козаков” (1890), “Архивные материалы для истории Запорожья” (1886).

До видання "Очерки по истории запорожских козаков и Новороссийского края" (1889) увійшло одинадцять нарисів, присвячених даною теми. Частина з них раніше публікувалася у вигляді газетних та журнальних статей, інша ж була лише підготовлена до друку. До кожного з одинадцяти нарисів додано архівні матеріали — загалом дванадцять справ, які прямо або опосередковано стосуються історії колишнього Запорозького краю.

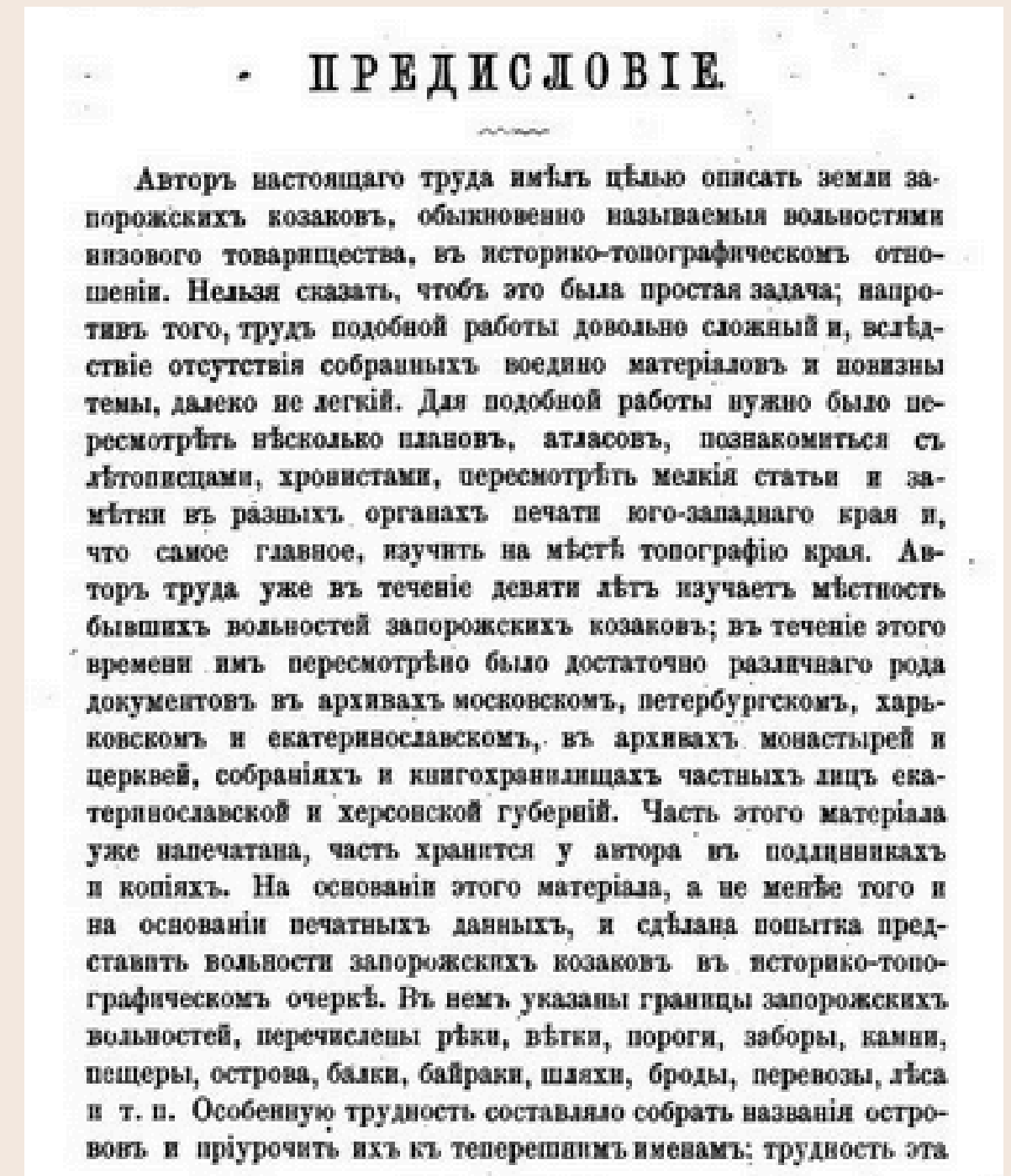

Д. Эворницкий. Вольности запорожских казаков: Историко-толографический очерк. — СПб.: Типография И.Н. Скороходова, 1890. — С. 384.

У роботі "Вольности запорожских казаков : историко-топографический очерк" (1890) автор описує особливості політичного, правового, соціального та географічного устрою Запорізької Січі. У бібліотеці книга зберігається з автографом автора.

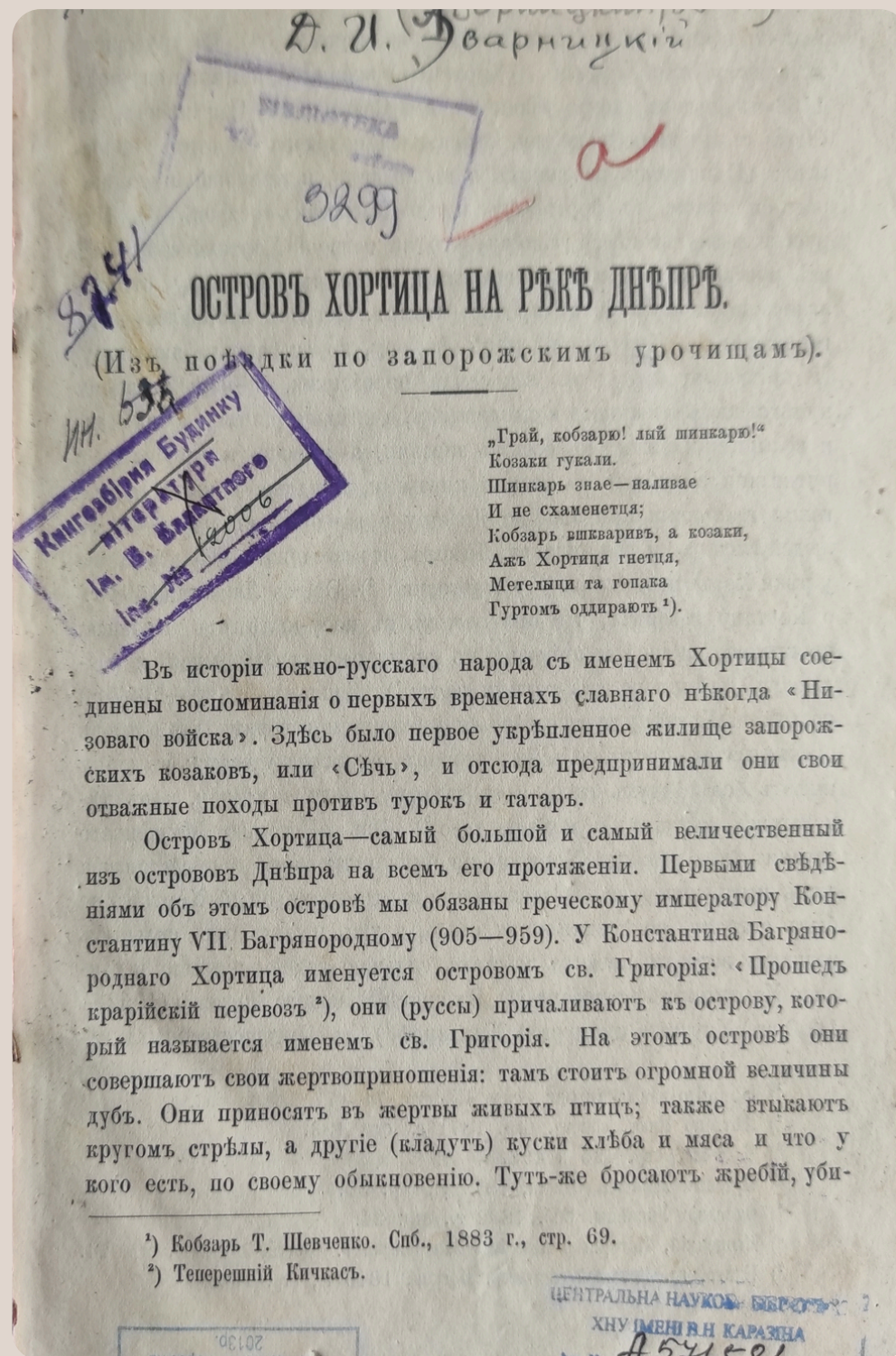

Яворницький в одязі запорожця

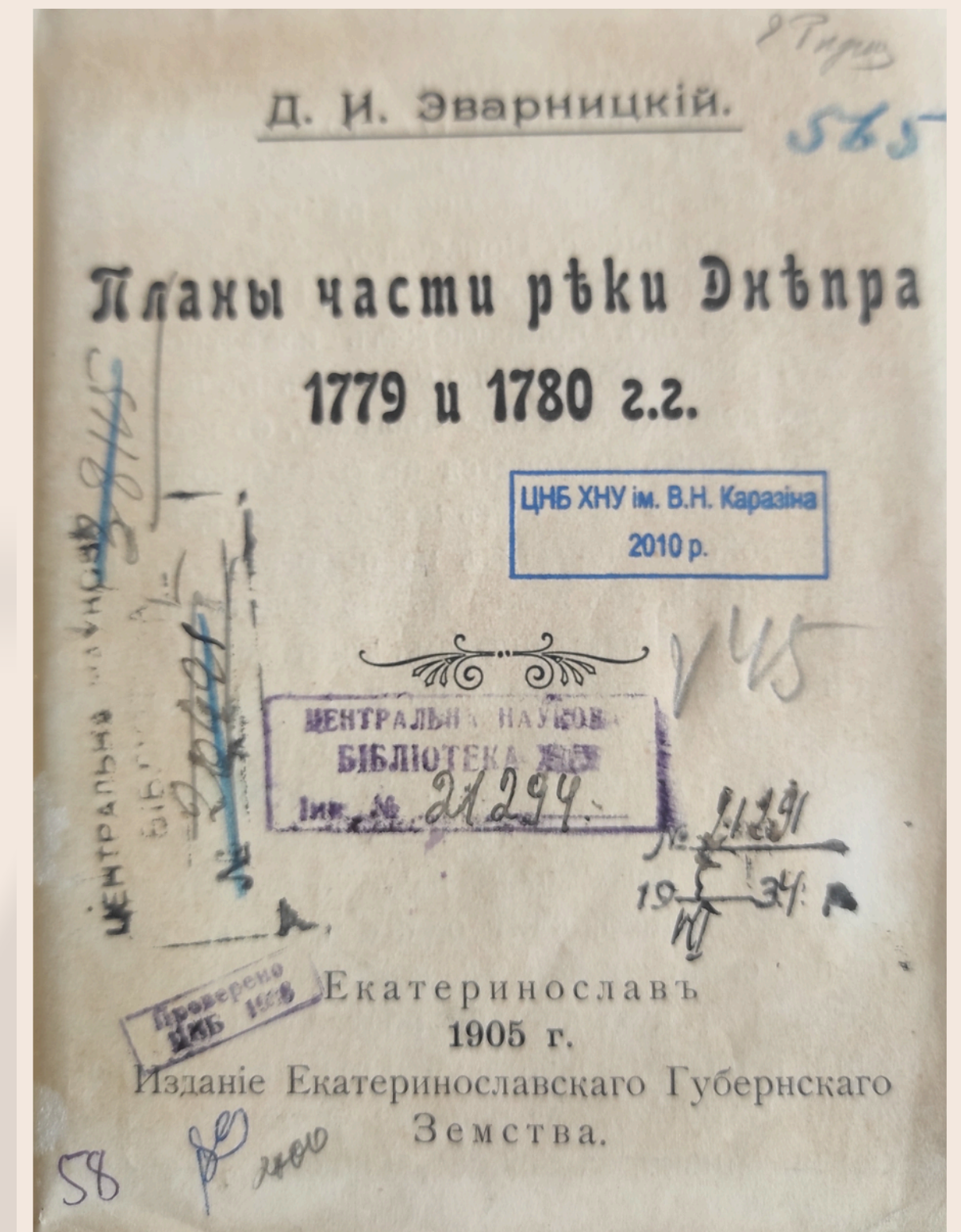

Дмитро Яворницький залишив цінний історичний нарис «Остров Хортица на реке Днепре» (1886).

У статті описано розповіді місцевих лоцманів про такі пам'ятні топоніми, як «Запорозька миска» на скелі Середній Стіг, урочища Сагайдачного, Дурна, Думна та Савутина Скеля.

Остров Хортица на реке Днепре (Из поездки по запорожским урочищам) // Киевская старина. — 1886. — Т. XIV, кн. I. — С. 41-90. [Окрема відбитка]

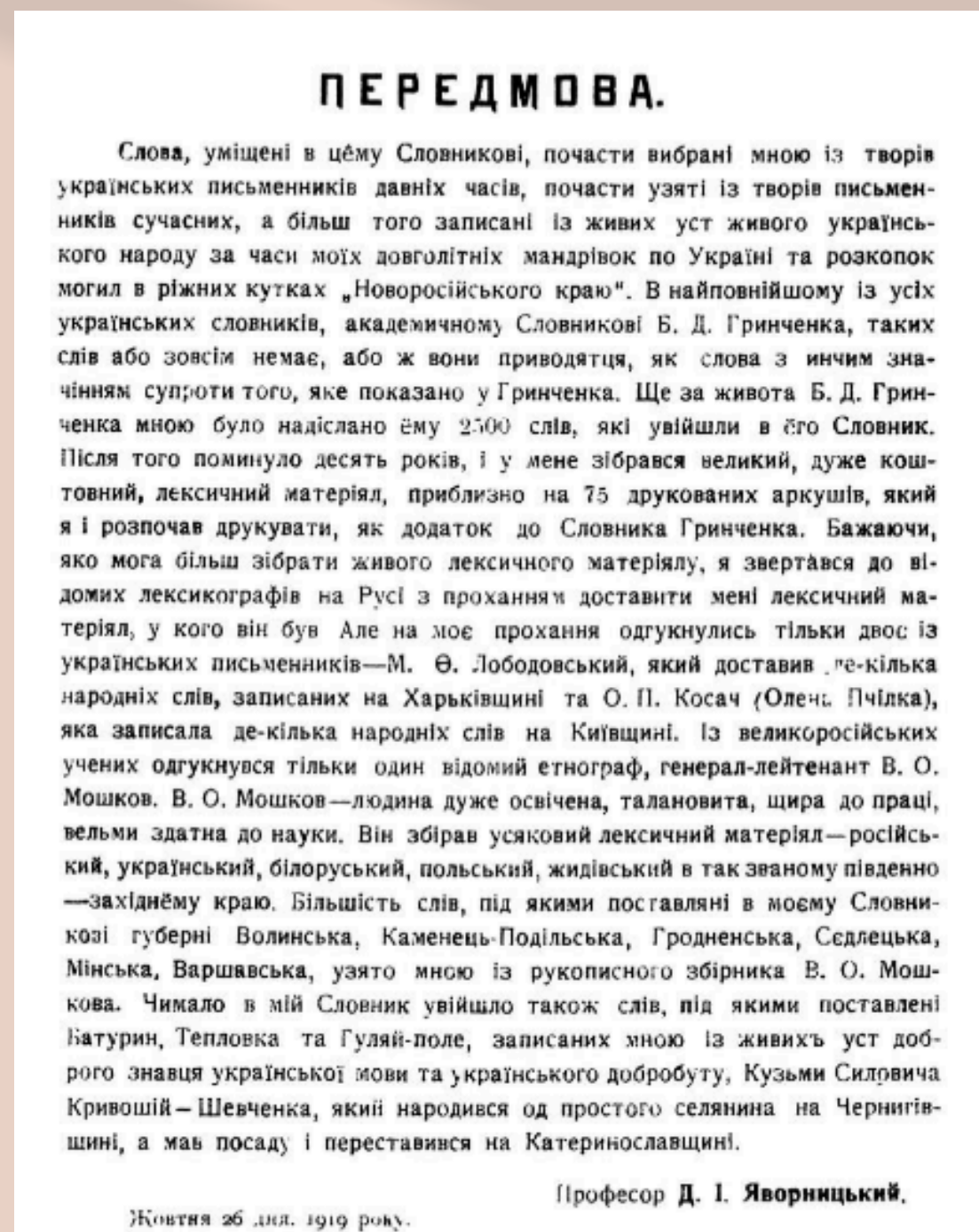

Планы части реки Днепра 1779 и 1780 гг. — Екатеринослав: Изд. Екатеринославского губернского земства, 1905. — 2 с.+2 карты.

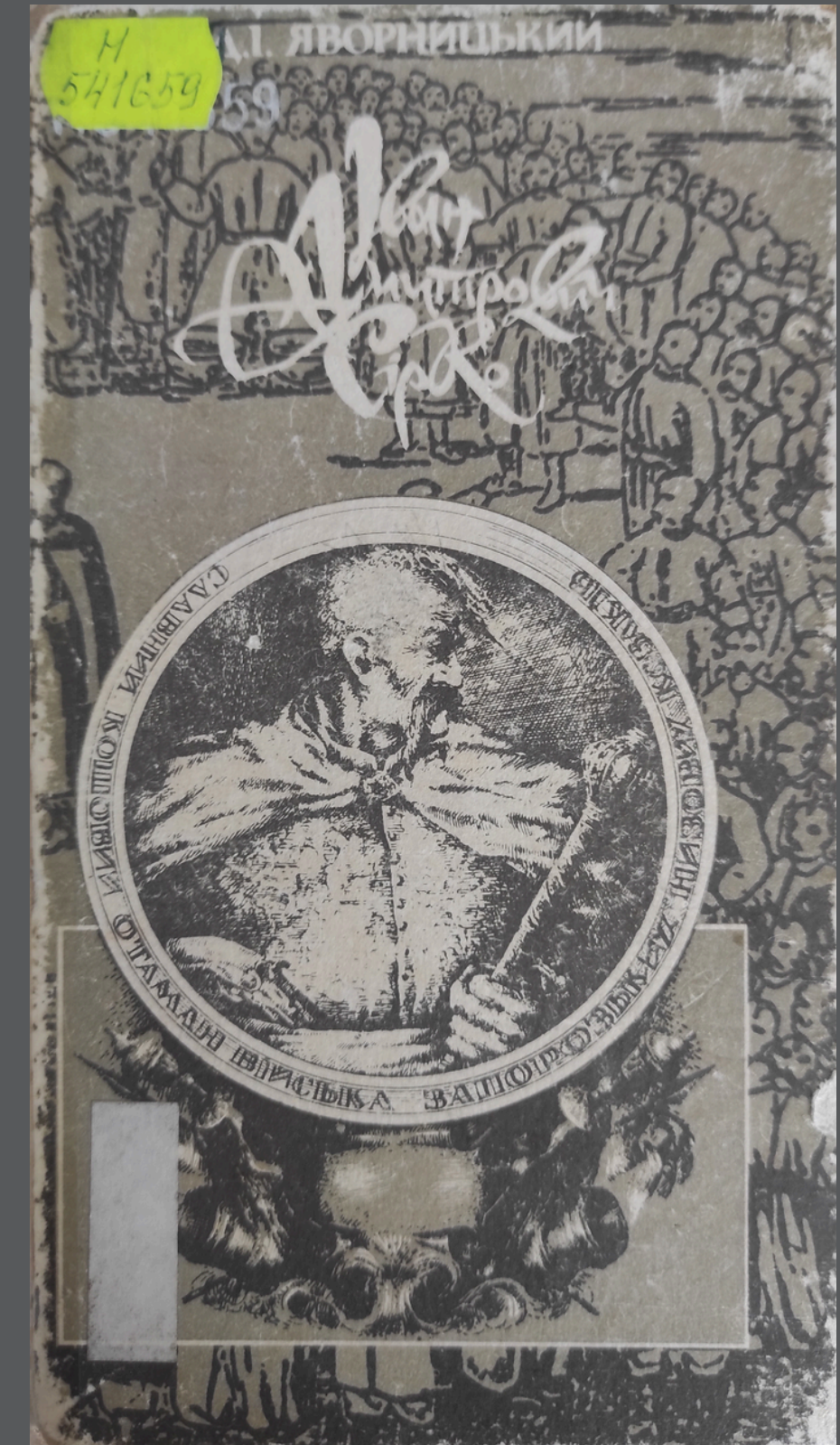
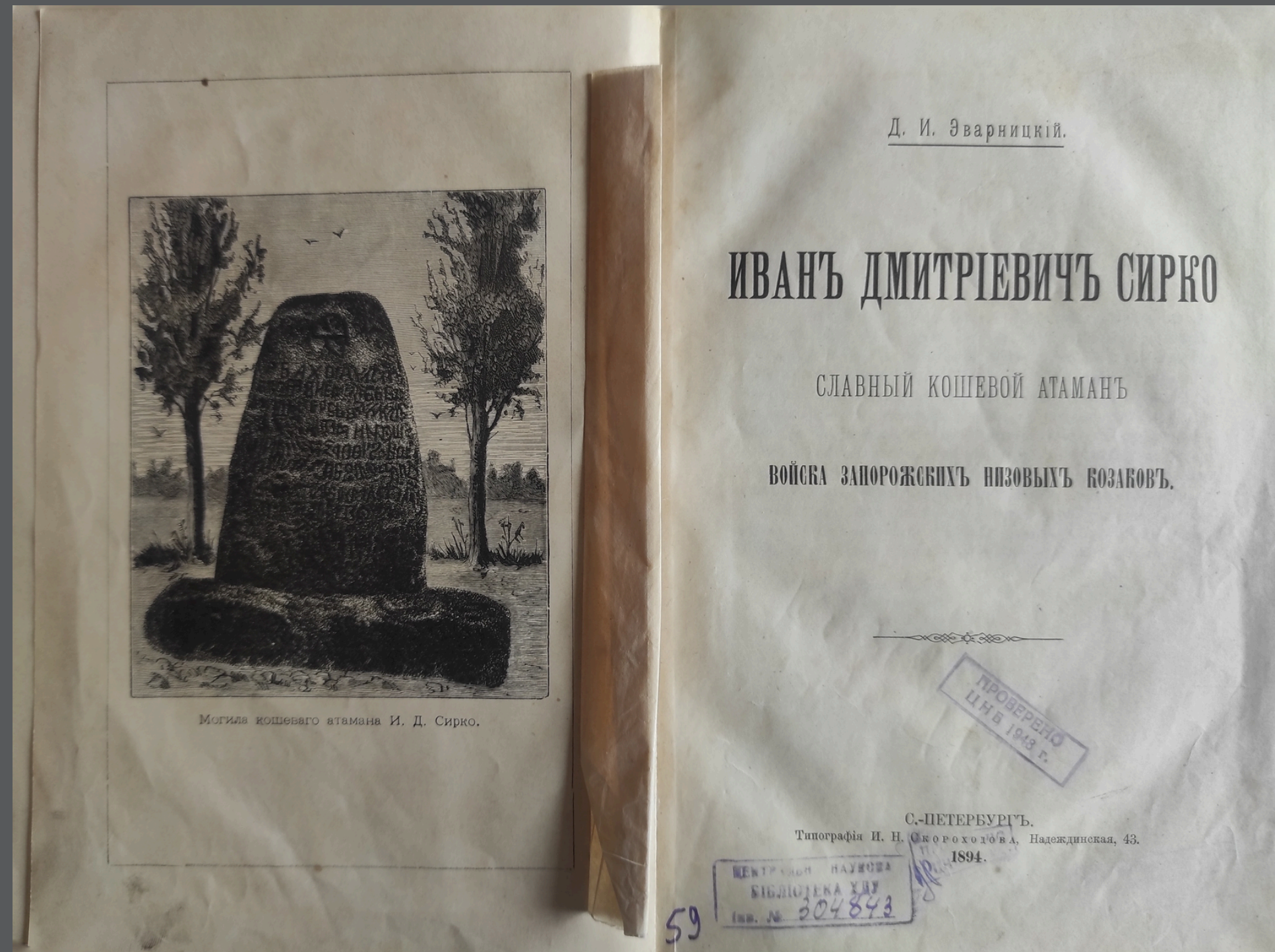

Словник української мови. Т. I. А — К. — Катеринослав: Вид-во «Слово», 1919. — 412 с.

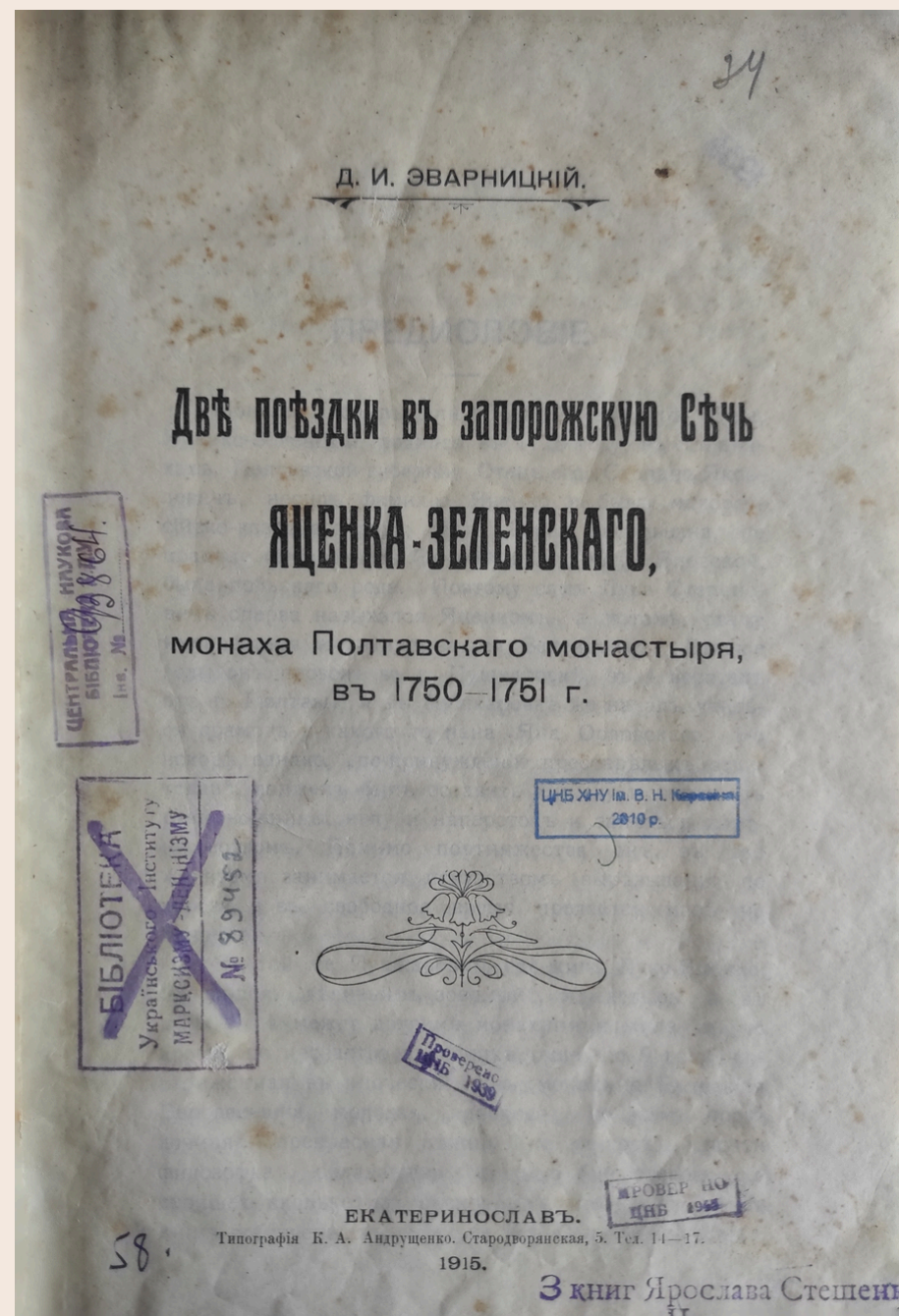
У 1919 році вийшов «Словник української мови» Дмитра Яворницького (літери А—К, бл. 8200 слів). Він був задуманий як доповнення до «Словаря української мови» за ред. Бориса Грінченка (Том 1, - Том 2. - К., 1907—09) і містить тільки ті слова, яких у ньому не було або вони мали інше значення (на жаль, вийшов тільки перший том).

На слайді представлена праця вченого, яка присвячена дослідженню життя і подвигів легендарного кошового отамана Запорозької Січі Івана Дмитровича Сірка.
У бібліотеці ще зберігається видання 1990 року.

Д.Эворницкий. Иван Дмитриевич Сирко, славный кошевой атаман войска запорожского низовых Козаков. — СПб.: Типография И.Н. Скороходова, 1894.- 163 с.

У пропонованому виданні автор описує подорожі ченця Леоніда, в миру Луки Яценко-Зеленського, з дорученнями від монастиря в запорізьку Січ, висвітлює церковні порядки, побут, звичаї, суди і страти у запорожців.

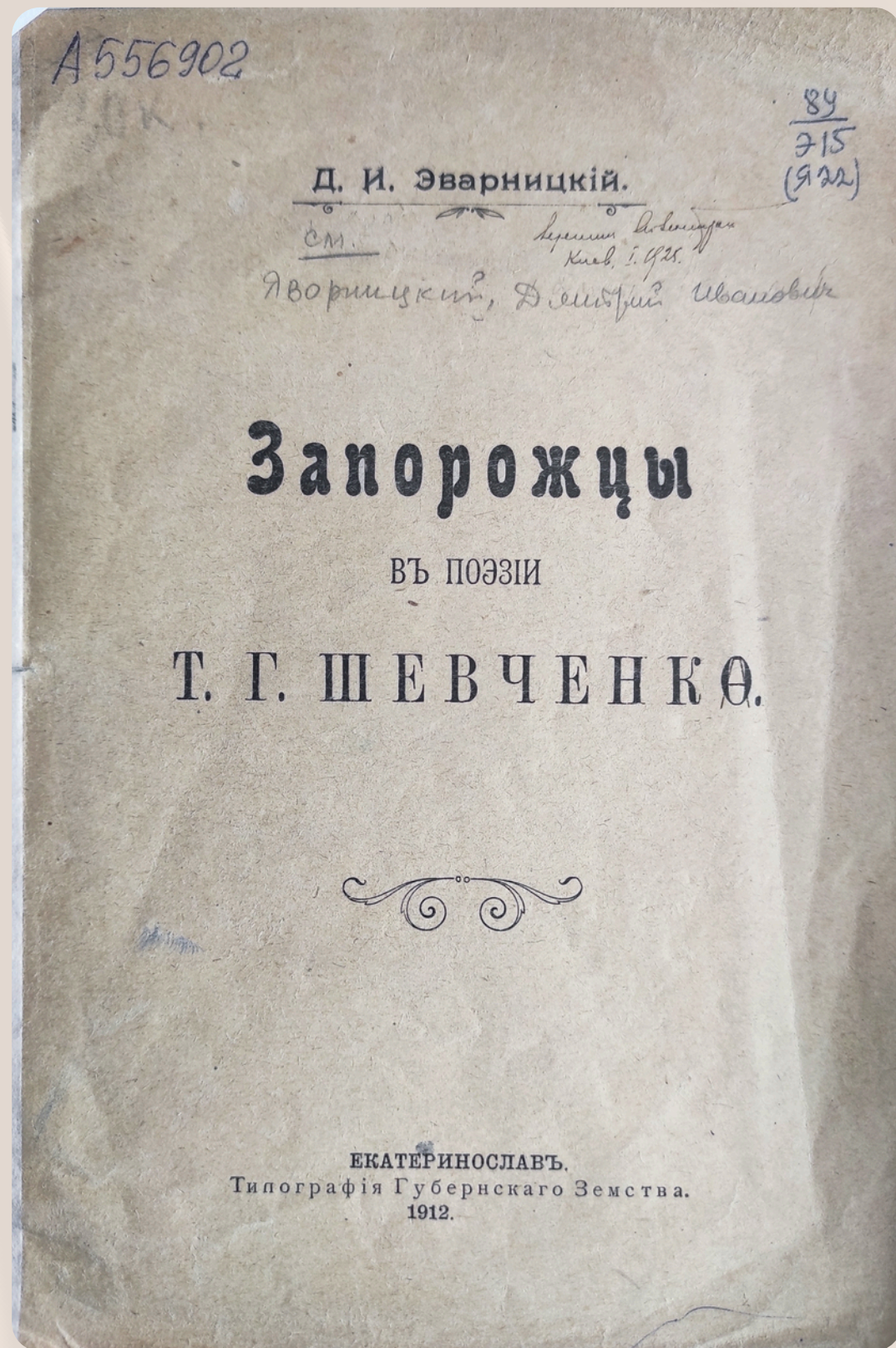
Представлена праця присвячена дослідженню життя, державно-політичної діяльності та славних подвигів гетьмана України Петра Конашевича Сагайдачного народного героя, козацького полководця, видатного політика і українського просвітителя. Представлені видання 1913 та 1991 років.

Багато уваги вчений приділяв праці над художніми творами.
У Катеринославлі побачили світ повісті, оповідання й поезії Д. Яворницького,
зокрема: "За чужий гріх" (1907) та "Драний хутір" (1911)

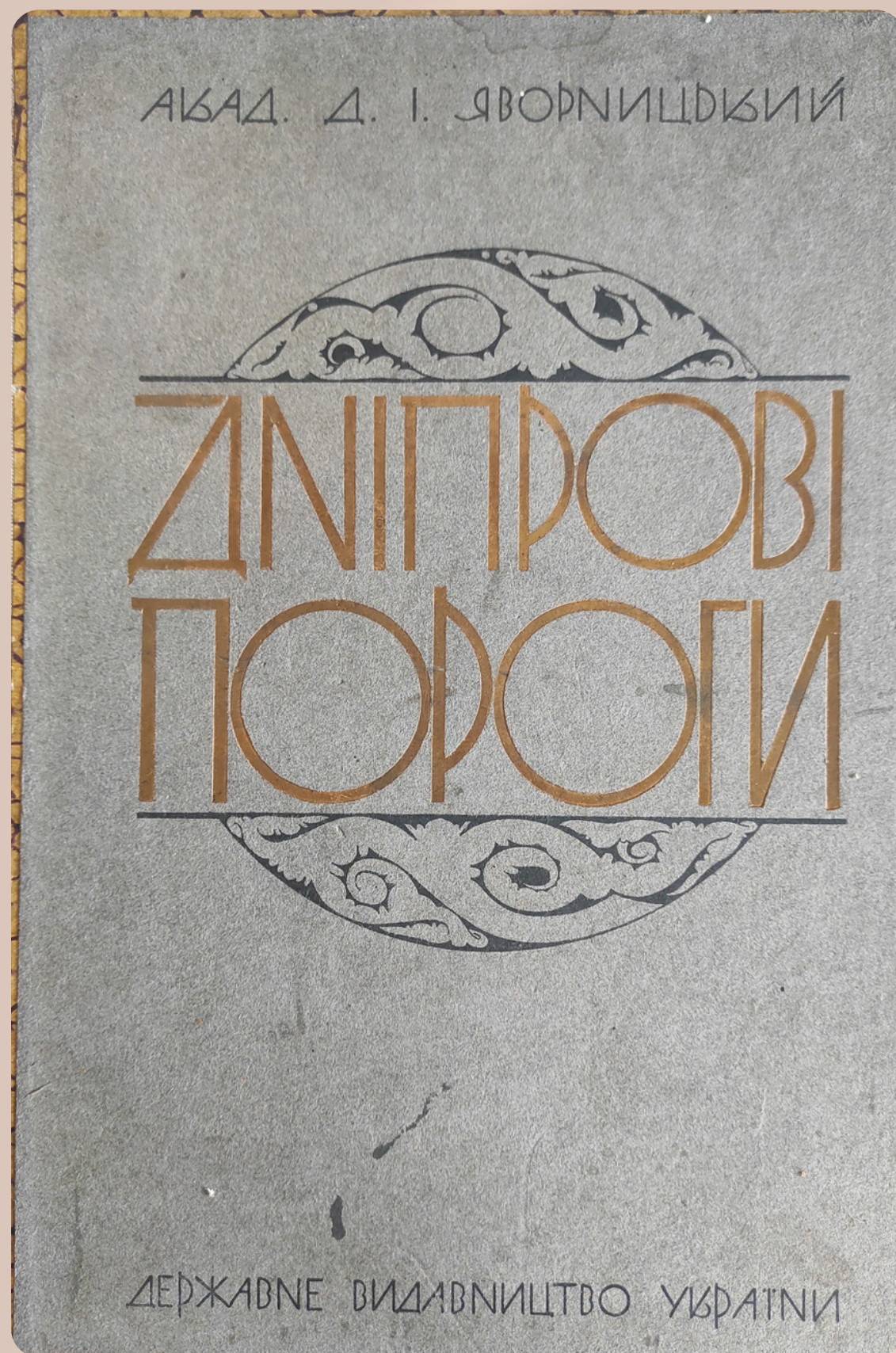
Автор з великою шаною та вдячністю згадував своїх викладачів у Харківському університеті. Їхній вплив на формування його світогляду та наукового підходу був настільки вагомим, що він увічнив їхні образи у своєму автобіографічному романі «За чужий гріх» (1907).

Яворницький зібрав багатий етнографічний і фольклорний матеріал. Ще за студентських років він записав понад 1 000 пісень і близько 500 оповідань. Серед таких праць - «Малороссийские народные песни, собранные в 1878 — 1905 гг.» (1906), де зібрано 30 пісень, колядок, щедрівок, веснянок, переважно записаних з голосу.

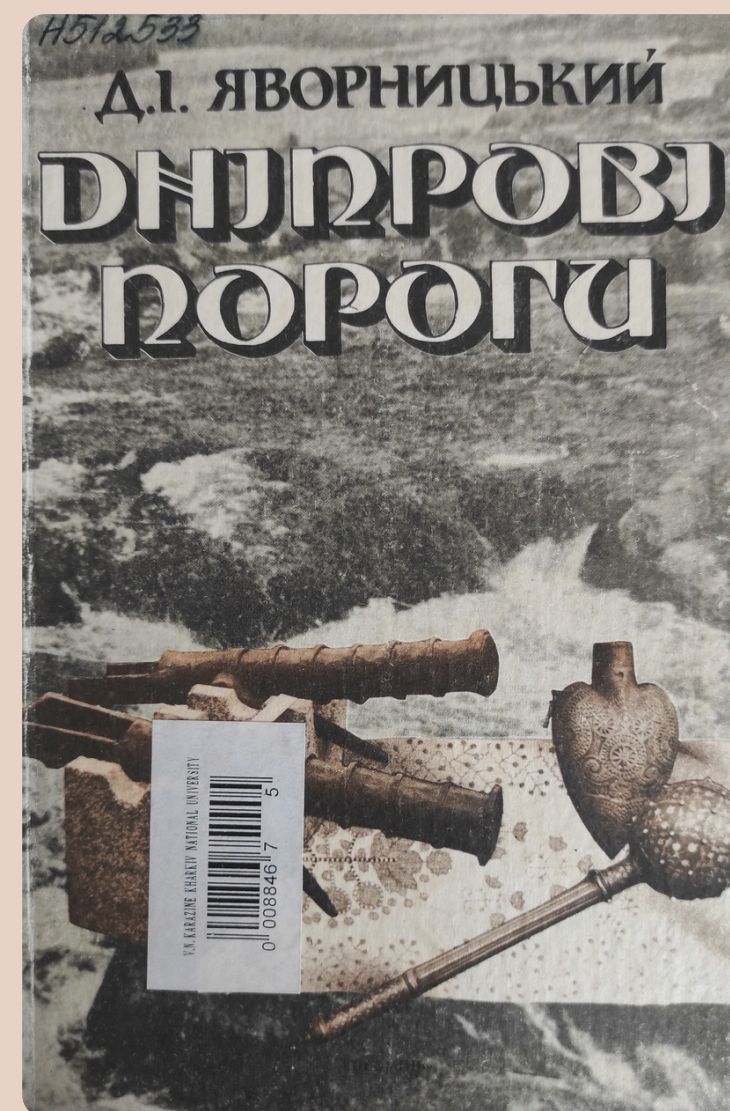

На особливу увагу заслуговує стаття «Запорожці в поезії Т. Г. Шевченка», в якій вчений висвітлив запорозьку тематику в творчості Кобзаря.

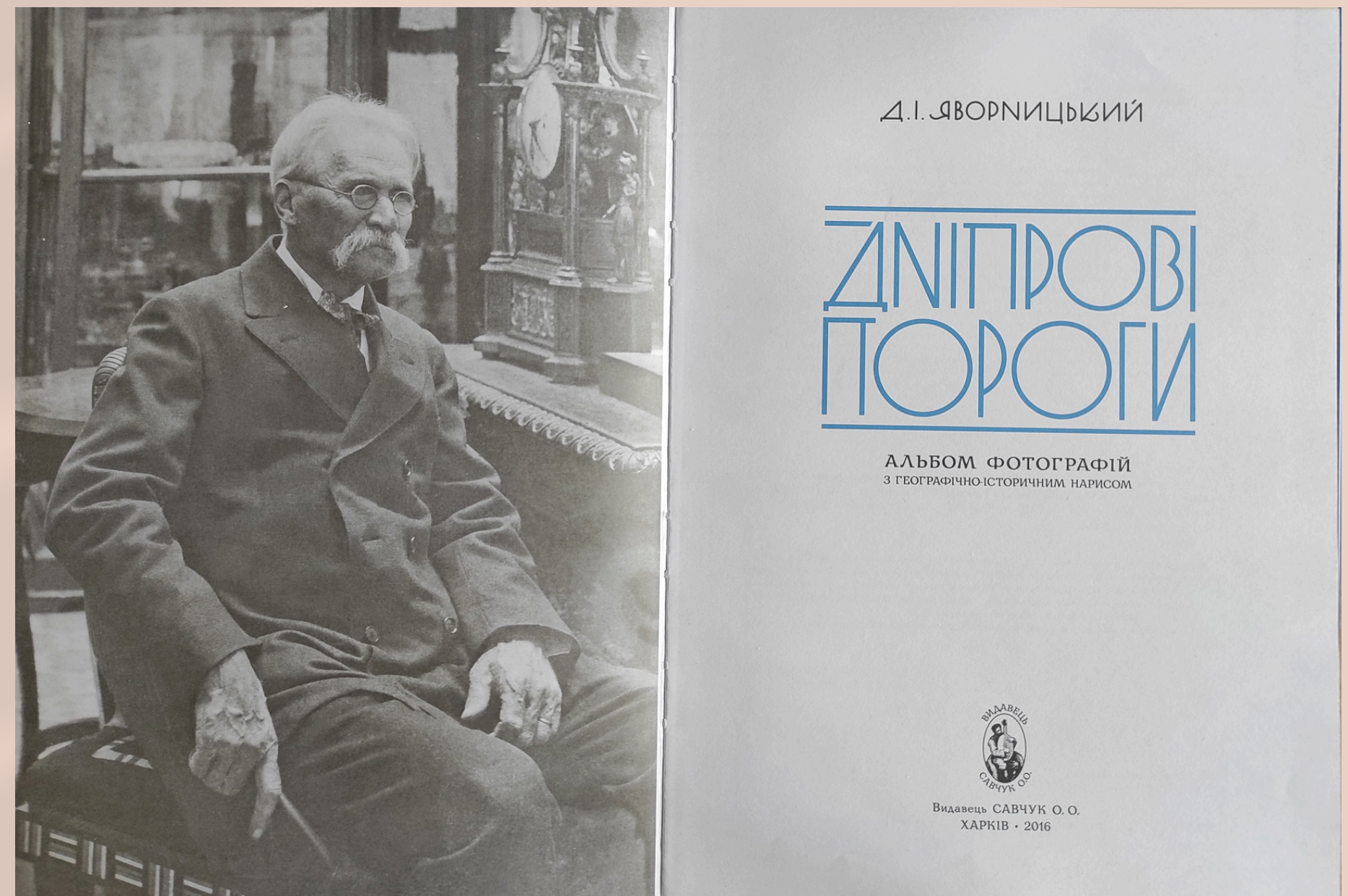
До значних творчих досягнень Дмитра Яворницького належить географічно-історичний нарис «Дніпрові пороги» (Харків, 1928). Альбом містить географічно-історичний нарис Д. Яворницького та понад вісімдесят чорно-білих світлин Дніпра, порогів і островів. Оскільки нині ці місця затоплені, саме фотографії дають змогу побачити їх первісну красу. Попри окремі неточності, книга залишається важливим джерелом з історії та географії Дніпра. У 1989 році альбом перевидано видавництвом «Промінь».

Д. Яворницький. Дніпрові пороги: Альбом фотографій з географічно-історичним нарисом. — Х.: Державне вид-во України, 1928. — 76 с.+22 арк.

Дмитро Яворницький. Дніпрові пороги. Альбом фотографій з географічно-історичним нарисом / Д. І. Яворницький ; передм. та прим. О. Ю. Власов ; упоряд. О. О. Савчук. — Харків : Видавець Олександр Савчук. — 2-ге вид. стер. — 2023. — 194 с. ; 119 іл., 1 мапа. — Серія «Слобожанський світ». Випуск 9.

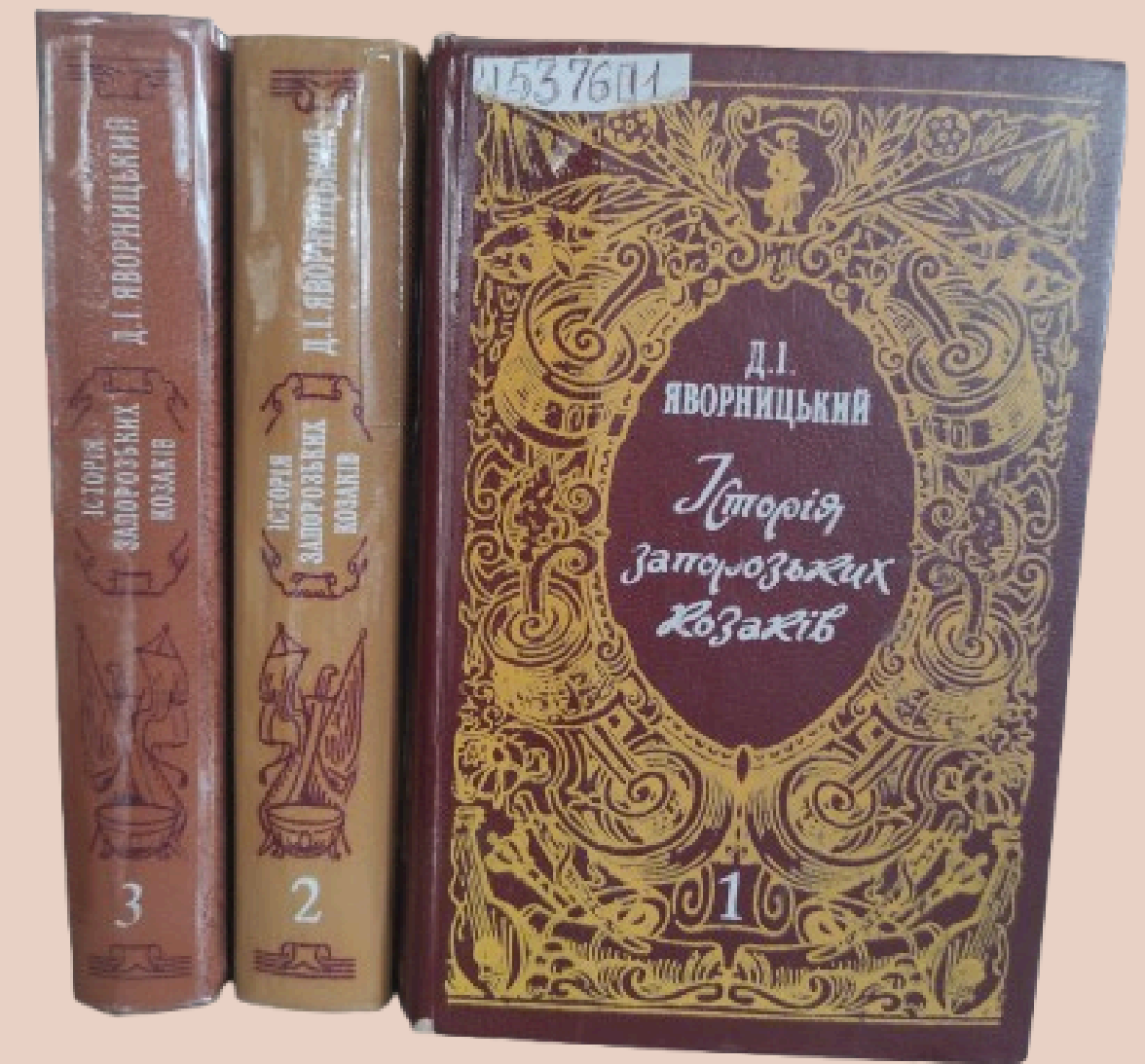

У 2008 році перевидання книги 1928 року здійснив видавець Олександр Савчук. Книга вийшла зі збереженням стилістики та нумерації сторінок оригіналу, але з усуненням друкарських помилок і неточностей. Для значної частини світлин альбому видавцям вдалося віднайти оригінали. Видання доповнене сучасною передмовою, примітками та ілюстративним додатком із 29 зображень, більшість із яких опубліковано вперше.

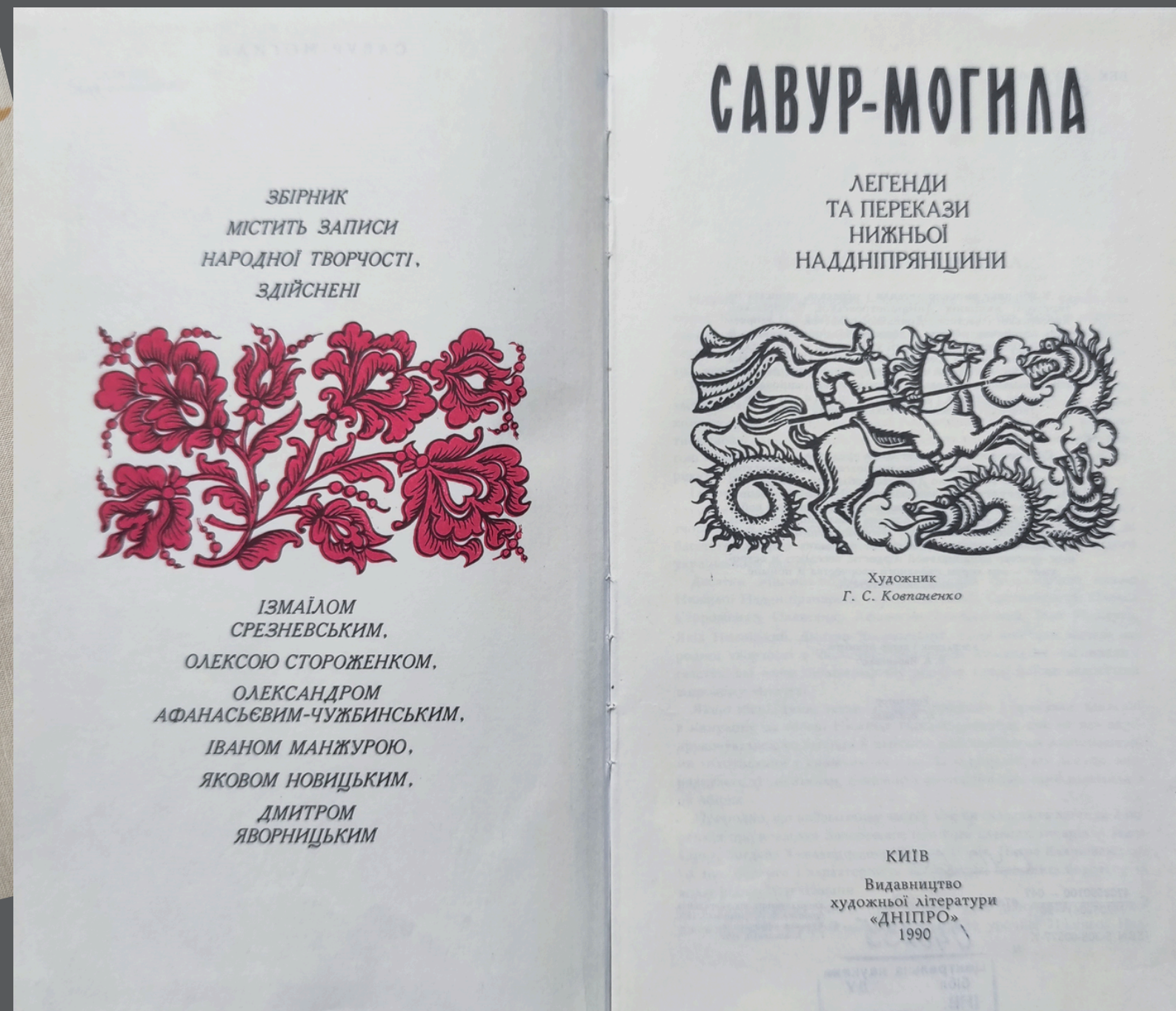
Центральне місце в науковій спадщині вченого посідає тритомна монографія "Історія запорозьких козаків" (СПб., 1892—1897), яку сучасні дослідники називають "енциклопедією запорозького козацтва". Це найповніше історичне дослідження, що охоплює період з 1471 до 1734 рр. На основі багатого документального матеріалу автор у доступній формі всебічно висвітлює життя запорізького козацтва.

Д.І. Яворницький. Історія запорізьких козаків : у 3 т. /
Д. І. Яворницький. - Львів : Світ, 1990 - 1992.

Д.І.Яворницький. Історія заорізьких козаків :
у 3 т./Д.І. Яворницький. - Київ : Наукова
думка, 1987-1991

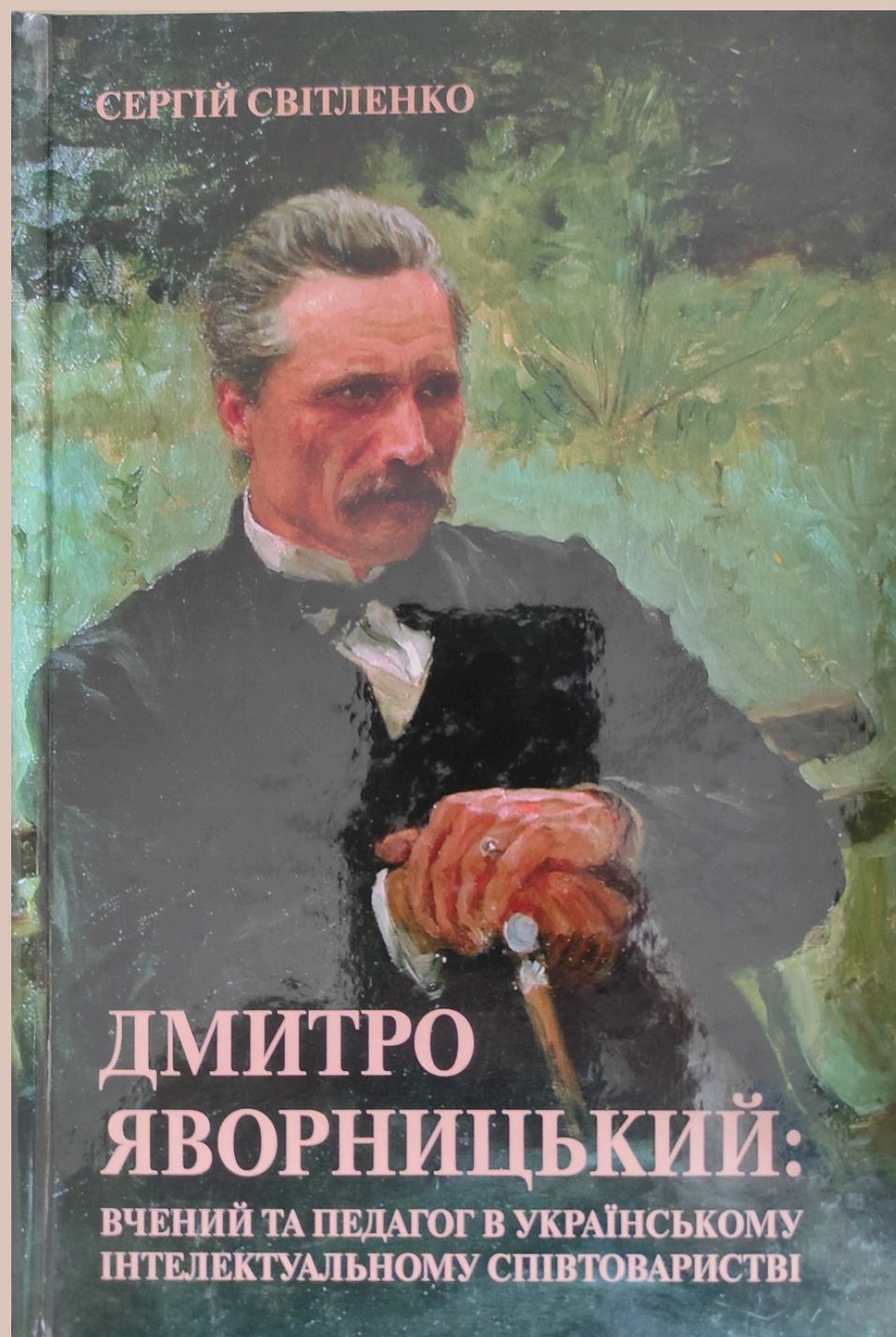

До історії степової України [Текст] / Д. І. Яворницький ; пер. з рос. Г. В. Ніколенко [та ін.]. - Д. : Січ, 2004. - 443 с.

До книги увійшли унікальні документи минулого, опрацьовані вченим. Цей матеріал дає змогу глибше зрозуміти політичні та економічні стосунки, що склалися між різними верствами населення.

У збірнику (1990) вміщено легенди і перекази, записані на території нинішніх Дніпропетровської, Запорізької, Херсонської і частково Донецької областей, які творять одну історичну область - Нижню Наддніпрянщину. В них відображено видатні події української історії, уславлено імена Богдана Хмельницького, Івана Сірка, Семена Палія та ін. Небуденні події, непересічні герої, переплетення реального з ірреальним, усвідомлення національної гідності, веселість і дотепність.

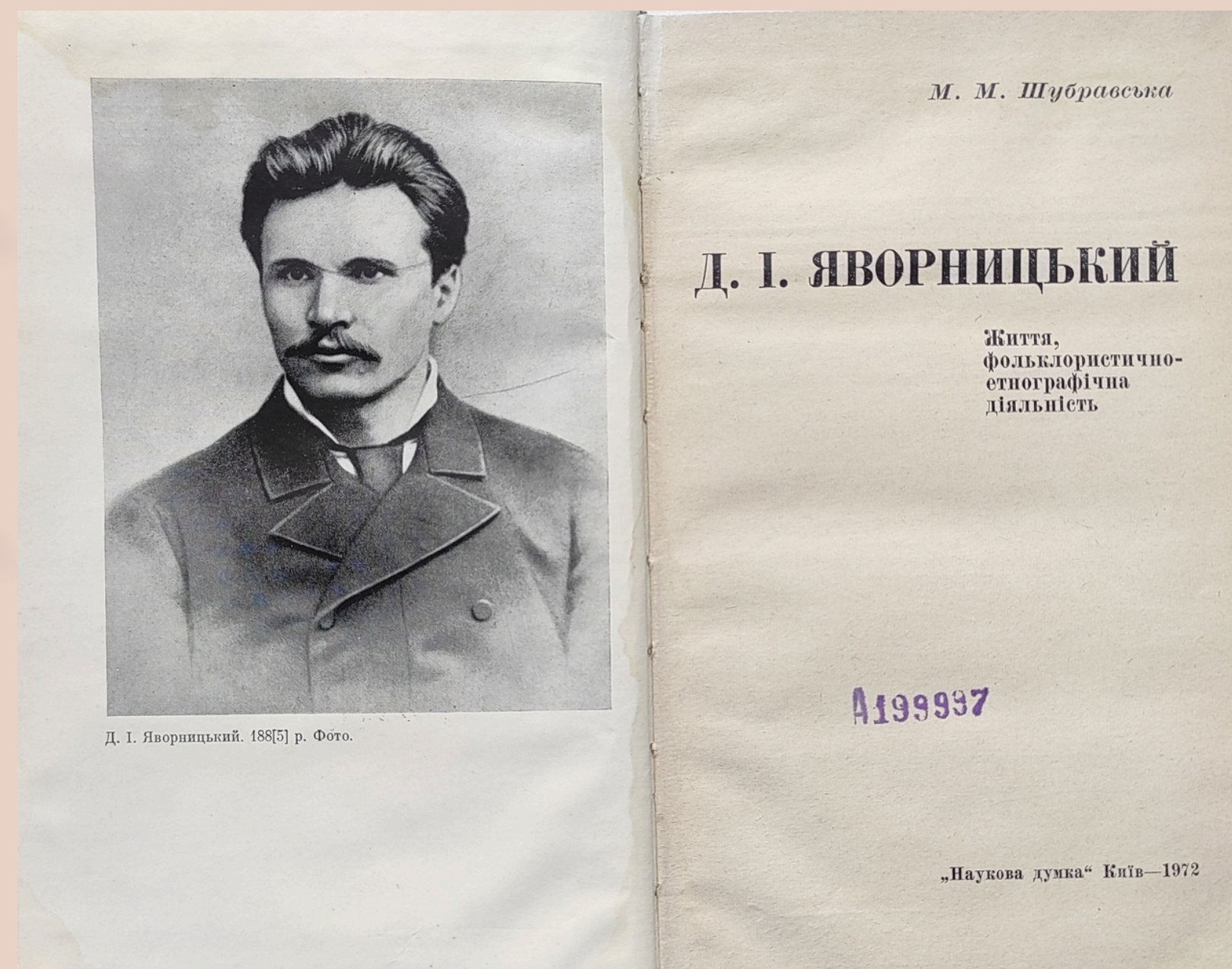
Книги присвячені життю та діяльності Д.І. Яворницького

С.І. Світленко. Дмитро Яворницький: вчений та педагог в українському інтелектуальному співтоваристві [Текст] : монографія / Сергій Світленко. - Дніпропетровськ : Ліра, 2015. - 311 с.

С.В. Абросимова. Дмитро Яворницький та його родовід / С. В. Абросимова, А. Ф. Парамонов; МГО "Ін-т Україніки" [та ін.]. — Харків: Харків. приват. музей міськ. садиби, 2009. — 110 с. : іл.

М.М. Шубравська. Д. І. Яворницький. Життя, фольклористично-етнографічна діяльність / М. М. Шубравська; АН УРСР, Ін-т мистецтвознавства, фольклору та етнографії імені М. Т. Рильського. — Київ: Наук. думка, 1972. — 252, [2] с., [4] арк. іл. : іл.

"Моїм правилом у житті було —
працюй, працюй, не задивляючись
уперед і не озираючись назад;
працюй доти, доки служать тобі руки
й доки б'ється живе серце у твоїх
грудях; працюй на користь твого
народу й на благо батьківщини,
дорогої тобі".

Д. Яворницький, 1913

Виставку підготувала
завідувач відділу Центральної
наукової бібліотеки
Каразінського університету
Байрамова Каріна

